

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИПУСКУ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ

Фесюк Анастасія Володимирівна

Студентка

Галицький коледж ім. В.Чорновола

Роботу присвячено дослідженню стану навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами в Україні, виявленню основних проблем, з якими стикається навчальне книговидавництво для таких категорій дітей, а також, виявленню перспектив для подальшого розвитку цієї галузі.

Ключові слова: діти з особливими навчальними потребами, навчальні видання, книговидавничий ринок, спеціальна освіта, інклюзивна освіта, категорії дітей з порушеннями.

На сучасному етапі освіта дітей з особливими освітніми потребами в Україні активно розвивається, особливо це стосується сфери інклюзивної освіти. Тому потрібно, щоб початкова література для цієї категорії дітей відповідала чітко сформованим вимогам і могла надати належний рівень знань тим, хто навчається.

Теоретико-методологічну основу досліджень склали праці О. Глоби, Т. Басілової, В. Засенко, М. Земцової, А. Колупаєвої, С. Кульбіді, Н. Макарчук, С. Мещерякової, І. Омельченко, Н. Пахомової, Т. Сак, В. Синьова, Є. Соботови, О. Таранченко, Р. Тригер, С. Трикоз, А. Шевцова, М. Шеремет та ін. [5, с. 10].

Результати ґрунтовних досліджень історико-педагогічних аспектів становлення та розвитку вітчизняної корекційної педагогіки і спеціальної психології широко висвітлюють в наукових працях таких українських вчених: В. Бондара, І. Єременка, Н. Засенко, В. Золотоверх, С. Кульбіді, Л. Одинченко, І. Соколянського, М. Супрун, О. Шевченко, М. Ярмаченка та ін. [5, с. 11].

Мета роботи: виявити проблеми і перспективи випуску навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами в Україні. Об'єктом дослідження є навчальні видання для дітей з особливими освітніми потребами. Предмет дослідження — специфіка випуску навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами в Україні.

Новизна роботи полягає у тому, що вперше здійснено аналіз стану забезпечення навчальними виданнями дітей з особливими освітніми потребами на книжковому ринку України, виявлено проблеми та перспективи. Теоретичне значення роботи полягає у тому, що ця праця є внеском у дослідження методики роботи редактора над навчальними виданнями для дітей з особливими освітніми потребами. Практичне значення дослідження полягає у тому, що матеріал можна використовувати у подальших дослідженнях на подібну тематику, а також при розробці навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами.

Існують різні підходи до класифікації дітей з особливими освітніми потребами. У своєму дослідженні ми використали педагогічну класифікацію дітей з особливостями психофізіологічного розвитку, тому що саме на її основі створюються початкові видання для дітей з порушеннями. Залежно від типу порушення виділяють такі категорії дітей з особливостями психофізичного розвитку [1, с. 123]: діти із порушеннями слуху, діти із порушенням зору, діти із затримкою психічного розвитку, діти з мовленнєвими порушеннями, діти із порушенням опорно-рухового апарату.

Освіта дітей з особливими потребами має певні недоліки та проблеми. Серед них — недостатня кількість фахових видавництв та професійних авторів, неоднорідне забезпечення різних категорій дітей виданнями, незадовільна якість навчальних видань.

Це підтверджують і результати опитування, яке ми провели серед двадцятьох вісьмох осіб, що безпосередньо займаються із дітьми. На запитання: «Які, на Вашу думку, головні проблеми навчального книговидавання для дітей з особливими освітніми потребами в Україні?», п'ятнадцять респондентів обрали

варіант «неоднакове забезпечення різних категорій дітей з порушеннями навчальною літературою», на другому місці проблема якості видань, далі — недостатня кількість фахових видавництв» (див. Рисунок 1).

Які, на Вашу думку, головні проблеми навчального книговидання для дітей з особливими освітніми потребами в Україні?

28 відповідей

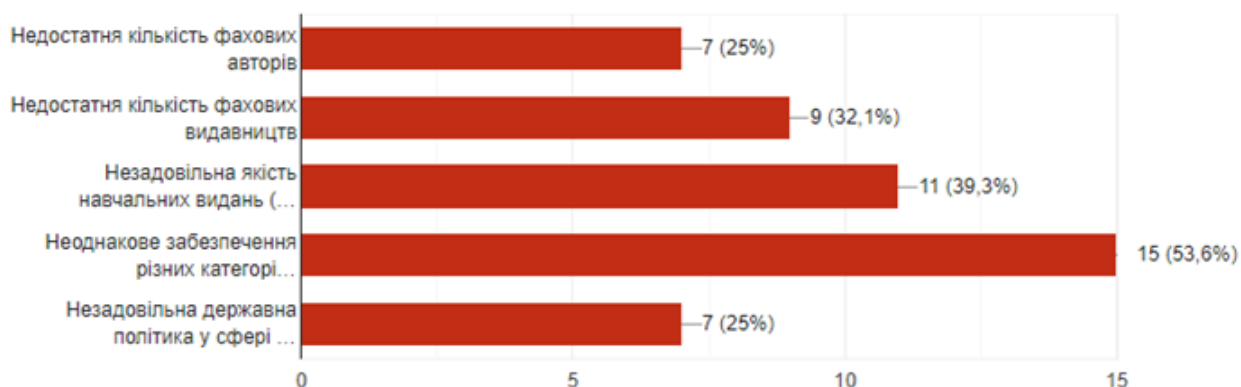

Рисунок 1. Проблеми навчального книговидання для дітей з порушеннями в Україні

На запитання: «Як Ви оцінюєте стан забезпечення навчальною літературою дітей з особливими освітніми потребами закладу, в якому Ви працюєте?» 50 % респондентів оцінили його на 3 бали, а 25 % оцінили його на 1 бал (див. Рисунок 2).

Як Ви оцінюєте стан забезпечення навчальною літературою дітей з особливими освітніми потребами закладу, в якому Ви працюєте? (1 - незадовільний; 5 - хороший)

28 відповідей

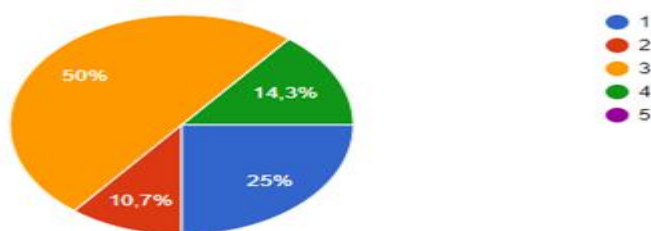

Рисунок 2. Оцінка стану забезпечення навчальною літературою дітей з особливими потребами

Аналізуючи сучасний стан книговидавничого ринку для дітей з порушеннями, ми дійсно побачили, що різні категорії дітей забезпечуються виданнями не однаково. Наприклад, для дітей з інтелектуальними

порушеннями літератури значно більше, ніж для дітей з порушеннями психіки чи мовлення. Найбільш забезпеченими навчальними виданнями є діти з зоровими порушеннями.

Також існує проблема новизни навчальних видань. На питання: «Чи потребують видання, за якими Ви навчаєте дітей, оновлення?», 85,7 % респондентів відповіли «так» (див. Рисунок 3).

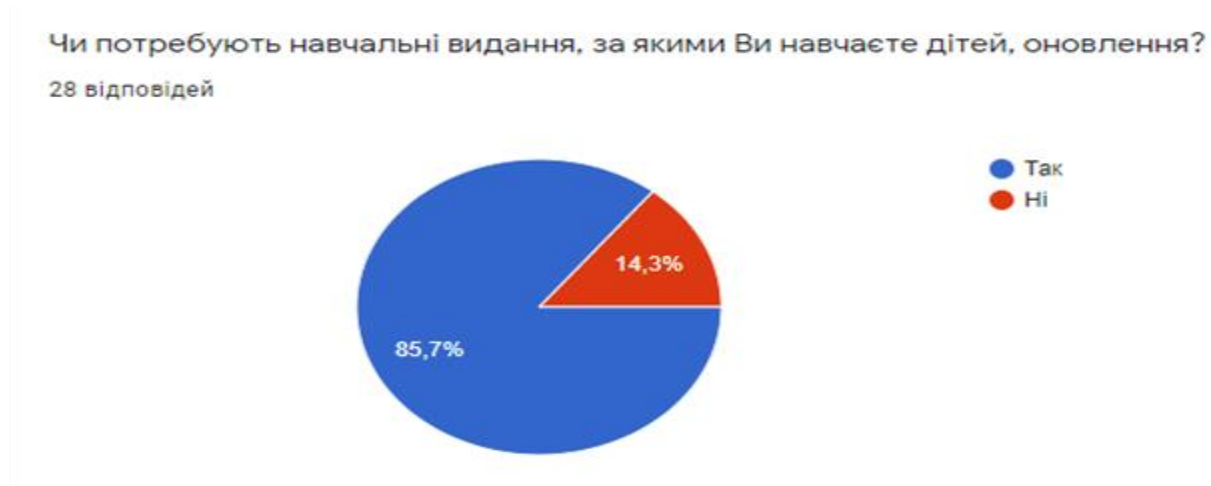

Рисунок 3. Оцінка оновлення навчальних видань для дітей з порушеннями

Оновлюється навчальна література здебільшого для дітей, що навчаються у початкових класах, наші респонденти зазначають, що їхні заклади мають потребують літератури для середньої і старшої школи. У переліки літератури для старшокласників входять видання початку двохтисячних. Опитані нами педагоги вважають, що «література перш за все повинна відповідати часу, в якому ми проживаємо, бути цікавою саме для сучасних дітей».

Для того, щоб діти з особливими освітніми потребами змогли отримувати якісну освіту, їм потрібні навчальні видання, які б відповідали їхнім особливостям і сприяли корегуванню порушень, наскільки це можливо.

Також потрібно забезпечити дітей виданнями з усіх предметів. Підручники з таких предметів, як біологія, хімія, правознавство, історія практично не друкуються. Оскільки підручники для дітей з порушеннями потребують особливого змісту, мовного оформлення чи поліграфічного

виконання, вони не можуть навчатися за виданнями для загальноосвітніх закладів, а отже не можуть отримувати належний рівень освіти.

Щодо якості навчальних видань, то одинадцять з двадцяти восьми респондентів вважають її однією з головних проблем книговидавання для дітей з порушеннями. Ми запитали в респондентів, чи вважають вони якісними навчальні видання, за якими вони навчають дітей і 60, 7 % обрали варіант «частково» (див. Рисунок 4).

Рисунок 4. Оцінка якості навчальних видань для дітей з порушеннями

Наш аналіз також показав, що якість підручників не досконала. Існує велика проблема авторів для дітей з порушеннями. Для випуску дійсно якісних навчальних видань потрібні універсальні автори, які володіють знаннями з педагогіки та умінням правильно укомплектувати підручник. На жаль, в Україні більшість авторів, що пишуть навчальну літературу для «особливих» дітей — це педагоги — Колупаєва А. А., Савченко О. Я., Литвинова В. В., Трофименко Л. І. та ін. Самостійно педагог не може створити дійсно якісне навчальне видання, адже він не володіє знаннями, як правильно написати навчальне видання, щоб воно відповідало усім вимогам. Аналізуючи підручник Юлії Рібцун, яка за освітою є педагогом-логопедом, ми прийшли до висновку, що авторка добре володіє знаннями із свого фаху, але не досконала знає методику побудови підручника, що впливає на його якість.

У розгорнутому запитанні: «Ваші побажання щодо покращення навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами», хтось із педагогів висловив бажання, щоб автори обов'язково дослухалися до людей, які працюють з дітьми.

Єдиним логічним вирішенням цієї проблеми є об'єднання зусиль професійних авторів навчальних видань, педагогів-професіоналів у певній категорії дітей з особливими освітніми потребами та професійного редактора, який володіє загальними знаннями щодо вимог до навчальної літератури в цілому та вимог до навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами. Адже саме редактор є об'єднуючою ланкою між професійним автором навчальних видань і автором-педагогом. Він може правильно структурувати матеріал, об'єднати його єдине ціле, створюючи дійсно якісне навчальне видання.

Також ми запитали «Чи відповідають навчальні видання навчальному плану дисципліни?», 55 % респондентів відповіли «частково» (див. Рисунок 5).

Чи відповідають навчальні видання навчальному плану дисципліни?

28 відповідей

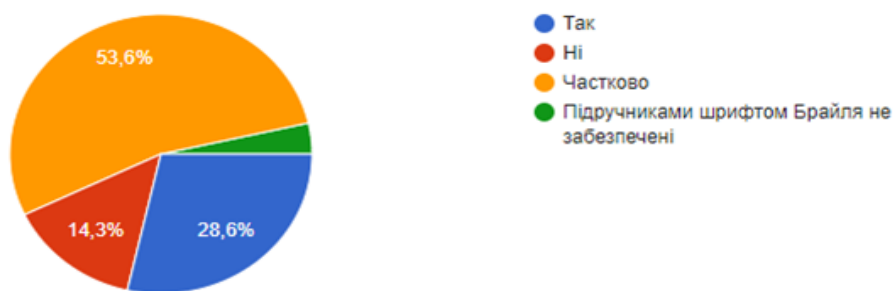

Рисунок 5. Оцінка відповідності навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами навчальному плану дисципліни

Наші респонденти вважають, що навчальна програма повинна враховувати особливості дітей з порушеннями і «не завищувати вимоги», «шукати золоту середину», також вони бачать проблему у неузгодженості змісту деяких видань з програмою навчальних закладів.

Дійсно якісними ми вважаємо підручники виданні НУШ. Проте вони носять загальний характер, тобто не розраховані на конкретну категорію дітей з порушеннями. Аналізовані нами видання намагаються враховувати вимоги до різних категорій, але все ж, ми вважаємо, що краще розробити підручник для конкретної категорії, щоб якісно розкрити в ньому матеріал, враховуючи особливості саме цих дітей, адже наші респонденти вважають, що основне завдання навчальної літератури для дітей з особливими потребами — «відповідати тим критеріям, щоб якнайкраще розвинути дитину з певними порушеннями»

Кількість видавництв в Україні, що видають навчальні видання для дітей з особливими освітніми потребами є невеликою. Найбільшу кількість такої літератури видають такі видавництва — «Інкунабула», «Освіта», «Антологія», «Либідь». Інші видавництва, що видають таку літературу, видають її в невеликій кількості.

Спеціалізоване видавництво навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами в Україні лише одне — Державне спеціалізоване видавництво (ДСВ) «Освіта», воно видає літературу для дітей з порушеннями зору.

Видання навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами вимагає ретельнішої підготовки та більших затрат, ніж видання такої літератури для звичайних учнів. В Україні потрібно більше спеціалізованих видавництв, які б могли випускати літературу для певної групи дітей з особливими потребами. Адже, як показує наше дослідження, принципи підготовки і методичні вказівки до навчальних видань для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами значно відрізняються. Навіть якщо брати видання для дітей з порушеннями зору, то є суттєві відмінності в підготовці літератури для дітей із зниженням зору, для яких потрібні книги із збільшеним шрифтом, і незрячих дітей, яким потрібні книги шрифтом Брайля. Якщо буде більше спеціалізованих видавництв з вузькими напрямками

(навчальні видання для дітей з порушеннями зору, навчальні видання для дітей з порушеннями слуху і т. д.), то їхня якість одразу покращиться.

Але оскільки видання навчальної літератури для дітей з порушеннями в Україні не надто розвинене, то поки що створювати велику кількість спеціалізованих видавництв для кожної категорії дітей не вигідно. На сьогодні правильним рішенням було б створення видавництв, які б спеціалізувалися на декількох напрямках.

Також ми бачимо проблему у державній політиці щодо навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами. П'ять із двадцяти респондентів також визнали цю проблему однією із головних.

Хоча у 2019 році МОН України видало наказ «Про затвердження інструктивно-методичні матеріали щодо підготовки підручників і посібників для дітей з особливими потребами», це поки що єдиний офіційний документ, який допомагає у роботі редакторам. Крім того, сформовані вимоги містять здебільшого універсальний характер, тобто немає чіткого поділу на категорії. Найбільше вимоги розписані для дітей з інтелектуальними порушеннями та незрячих дітей, для решти категорій вимоги розписані досить скупо.

Ми вважаємо, що потрібно розробити спеціальні посібники з рекомендаціями для кожної категорії дітей з порушеннями. З ними процес видання навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами значно пришвидшиться, адже це буде сприяти підвищенню рівня кваліфікації у авторів та редакторів, а отже і якості навчальних видань.

Однак позитивні кроки в цьому напрямку робляться. По Україні створюються інклюзивно-ресурсні центри, які, поряд зі своїми основними функціями, стають проміжною ланкою між авторами навчальних видань для дітей з особливими освітніми потребами та видавництвами. А Міністерство освіти і науки України регулярно проводить конкурсні відбори підручників та посібників для осіб з особливими освітніми потребами, здобувачів професійної освіти і посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників з метою створення бази якісних навчальних

матеріалів для навчання та інтеграції такої категорії населення у звичайне життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Асистент учителя в інклюзивному класі : навчально-методичний посібник / під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Габьева, Л. Л. Логопедагогика : учебно-методические материалы / Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2017. 88 с.
3. Одиченко Л. Методична організація роботи зі структурними компонентами підручника географії в навчанні дітей з розумовою відсталістю. URL: <http://aqce.com.ua/download/publications/84/93.pdf/> (дата звернення: 27.02.2021)
4. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупасової А. А. Київ : «А. С. К.», 2012. 308 с.
5. Основы сурдопедагогики : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Г. А. Карпова. Екатеринбург : Калинина Г.П., 2008. 354 с.
6. Особливості друкованих навчальних матеріалів для дітей з порушеннями зору : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. П. Синьова, та ін. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 68 с.